

Friedrich Berlich Guilielmus Johannes Teuringk

Exercitatio Ethica De Ira

Rostochii: Kilius, 1651

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn730213153>

Druck Freier  Zugang



F. Berlich (W. J. Teuringk)

R. U. phil. 1651.

EXERCITATIO ETHICA
DE

IRA,

Quam

Permissu Amplissimæ Facultatis
Philosophicæ,
IN ACADEMIA ROSTOCHIENSI,
PRÆSIDE

VIRO CLARISSIMO

M. FRIDERICO BERLICHIO.

Liphsensi.

Proponit

GUILIELMUS JOHANNES

Teuringi / Curlandus

AUTOR.

Horis antemeridianis in Auditorio Majori.

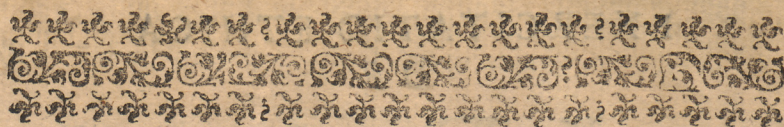


ROSTOCHII,

Typis NICOLAI KILII, Acad. Typogr.

Anno M. DC. LI,

Per Eximium in Philo.



ILLUSTRI, MAGNIFICO,
GENEROSO, AC EMINENTIS-
SIMO DOMINO,

DN. MELCHIORI
à FÖLCKERSAUB/
Sac: Reg: Majest: Poloniæ &

Sueciæ Præcellenti Palatino, Illustris-
simi & Celsissimi Curlandiæ & Semigalliæ Ducis
Confiliario Regenti Superiori, ac Cancellario, Pro Me-
diatione Pacis inter Coronas Poloniæ ac Sueciæ Lega-
to Illustrissimo & Excellentissimo, Hæreditario in
Kallunen & Berkenhege/ Domino in Barbaren
& Oscheneken/ &c. &c:

*Domino ac Mæcenati meo, eâ quâ par-
est Devotione venerando*

Hanc Ethicam Exercitationem

HUMILLIME

offert ac consecrat

Guilielmus Johannes Teuringf.





Quod DEUS benè vertat!

THESIS I.



Itam nostram affectibus irrequietam reddi, Nemo, nisi, qui & quinq; digitis notiora, vel negare, vel in dubium vocare, audebit. Inter hos autem nullus ferme alius, crebrius & vehementius menti percussionem minatur, quam ira; Quamvis verò Hæc, sæpe gravissimorum malorum causa existere soleat, dum cæteris aliquid quieti placidique interdum inesse, deprehendimus: Hic torus concitatus & in impetu doloris est. Adeo ut forte quis *Seneca* adstipuletur: Iram Patri luctum marito divortium, Magistratui odium, Candidato repulsam, sæpius attulisse, docenti: Atamen *Philosophus* illam nobis execrari vetat, forte quod non modo calcar virtutis videatur, & eos fortitudinis denominetur, sed & quod eam natura nos docuerit, adeo ut irâ creptâ, animus inermis & ad conatus magnos piger inersq; sine omni dubitatione, futurus. Ut igitur hunc maximè ex omnibus frequentissimum ferme affectum rectè noscere discamus, illum, quatenus in Ethicis considerari solet, penitiori mentis oculo, quam breviter intueri, constituimus.

II. Hoc ut commodius fiat, omnium primo etymon vocabuli examinabo. Nam $\alpha\epsilon\tau\omicron\varsigma$ τὸ ἔργον διδάσκων, δὲ πρῶτον ἐξέτιθεν τὸ ὄνομα, inquit *Philosophus*. Dicitur ira à verbo ire, nam è se it, qui irascitur unde & qui iram deponit, ad se redire dicitur. *Becmannus* iram quasi uram dictam putat, ejusq; derivationis rationem Hebraico

vocabulo confirmat; Cui, si quis pollicem premere vo-
luerit, ei libertatem suam non inuidebo. Accipiunt
vocabulum iræ nonnulli prout objectum Mansuetudi-
nis, constituit, Nonnulli, prout ejusdem oppositum;
Verùm enim vero, in genere nobis de ira pertractaturis,
subsequentes forte Theses, uberiores vocis hujus ex-
planationem, pro ratione materiæ & intentionis, sup-
peditabunt.

III. Ut verò sciamus, quo in ira consistat & quæ ad
ipsius essentiam aliquantum facere videantur, sciendum,
Iram conjunctam cum dolore cupiditatem speratæ pu-
nitionis esse, propterea quod quis aut nos, aut, nostrorum
quempiam immerito malo affecit.

IV. Causam efficientem & quidem primariam pono
DEUM. is enim est Creator omnium affectuum; Secun-
dariam ipsam naturam, nam ira nobis à naturâ est indita,
Ejus instrumentum, varijs commoditatibus scatens imo
propugnaculū ad magna bona obtinenda, & mala econ-
tra declinanda, à natura productum, quod alijs sepositis,
ex brutis animantibus, in quibus præter alias *σφοδρὸς* seu in-
clinationes & iram deprehendimus, ad oculum, cui libet
patescit. Ita autem habendum; ex tristitiâ quadam pri-
mum cor contrahitur, ut quod molestum est fugiat.
Mox dilatatur & in quandam vindictæ cupiditatem se-
effundit. Ex hisce cordis ac spirituum motibus, sanguis
ira exardescit calor, ut circa cor quasi ebulliat, & effe-
vescat, Hinc *Generos. Grotius* cum *Eustratio* iram dicit *ζέων*
περὶ καρδίᾳ αἵματος δι' ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως. Sanguis verò per
violentos hosce motus attenuatus partes petit superas
nempe caput, & tum cerebrum turbat. Hinc *Seneca*: Fla-
grant & micant oculi, multus toto ore, rubor, exæstuan-
te ab imis præcordijs sanguine.

V. For-

V. Formalem causam in eo consistere existimo, Quod si commotio animi cum dolore, seu qua rem molestam, sive ea sit injuria, sive contemptus, sive aliud quoddam malum, à nobis repellere cupimus. Et per dolorem seceratur ira ab odio, hoc enim absq; dolore & molestia, illa verò cum ea est. Hinc fit ut ira difficiliter admittat rationem, ob doloris videlicet vehementiam; Odium verò magis utatur ratione, quia cum dolore tali ut ira, non est conjunctū, quam differentiam inter odium & iram optimè *Lelius Peregrinus* annotavit. Item à spe, hac quippe movetur quidem appetitus, ad expetendum, sed absq; dolore. Porro eadem verba distingunt illam ab indignatione, & audacia.

VI. Causam materialem circa quam vel objectum, quidam opinionem, contemptus sui ab alio statuunt; Quidam non à contemptu iram esse, probant experientia, quæ testatur nos quandoq; ob alias causas irasci, variaq; cum indignatione ferre. Non tamen fieri hoc debet indifferenter ob omnia, quæ enim absq; ratione, nobis & commodis nostris incommodant, in ijs neq; jus, neq; injuria, nec delictum præsumendum est. Alij injuriam pro objecto ponunt. Mihi universale objectum iræ videtur esse malum, sive verum sive apparens ita nos offendens, ut repellere id cum vi quadam & violentia discupiamus & conemur. Ad hoc referri possunt omnes res ac causæ nos ad iram impellentes. Inter quas nonnullæ justam iram concitant, ut contemptus nostri, Damna, quæ nobis vel nostris in rebus suis, ab aliis iniq; inferuntur; Aliæ verò non justam, ut cum rebus irascimur inanimatis; aut brutis, aut hominibus, à quibus nulla injuria nobis illata. De quibus *Draco* Legem ferebat, cujus à *Demosthene* mentionem fieri, tradit

Crugetius. Per quã in inanimatas res animadverti jubebar. Prout quoq; talia perpetrari exemplum Pheronis in medios fluminis voragines spiculum contorquentis, abundè & notoriè testatur. Sicut etiam *Generos*: *Grotius* de Brasilianis refert, quod feri illi homines, de ferro, ita ut de homine se vindicent. Contemptum autem qui pro iræ rationalis objecto admittunt, illis non contradicere ausim ex hâc ratione, quod nimirum contemptus cum malitia conjunctus: Deinde ad excellentiam omnia homo referat: Unde omnes iræ rationalis causæ tandem rediguntur ad contemptum excellentiæ nostræ, & quo minus excellentiam nostram attingunt, eiq; adversantur, eo minus iram concitant. Diximus supra sive verum sive apparens malum. v.g. Cum mali, qui pruritu famam & vitam suam delictis & criminibus inquinandi laborant, odio prosequuntur Leges & Magistratus. Hinc *Seneca*; ut scias, inquit, non esse iram pœnæ cupiditatem, infirmissimi sæpe potentissimis irascuntur: Nec pœnam concupiscunt, quàm non sperant.

VII. Sunt autem hujusce contemptus species tres. Despectio, incommodatio, & cõrumelia. Despectio est mera negligentia cū quid parvi pendimus, licet non incommodemus. Incommodatio est studium impediendi voluntates alienas, non ut ipse aliquid acquirat, sed ne alij, quod volunt, assequantur, quatenus igitur nihil sibi acquirit negligit. Perspicuum est enim, eum credere sibi nihil illud nocere posse: Nam timeret, non autem negligeret. Neq; in aliqua re alicujus ponderis prodesse posse: Nam studium adhiberet, ut illi amicus esset. Contumelia est, cum quis lædit, ac dolore afficit aliquem in ea re, unde illi, qui patitur ignominia nascitur: non ut qui contumeliam infert, aliquid plus habeat, quàm ante
ha-

haberet, sed tantum ut voluptatem capiat. Hæc sunt tria illa, quorum unumquodq; ad iram aliquem movere potest. His generalis regula addi posset: Quo quis gloriæ est cupidior (ut ferè fit, si quis vel dignitate, vel eruditione excellat) hoc ob contemptum sui vehementius solet irasci. Ita Hipponax cum deformi & foeda esset facie, ac effigies ejus à pictoribus quibusdam publicè exposita esset ad deridendum: tantopere excanduit, ut virulentis versibus aliquos eorum ad suspendium adegerit.

VIII. Iram attribuimus non tantum homini, sed & animali, quia in animalibus dantur requisita affectuum, datur nempe causa proxima eliciens affectum, datur causa excitans & impellens objectum sub ratione convenientis, vel disconvenientis à Phantasia comprehensum. Modo quod homo circumstantias, quo tempore videlicet læsio, vel quo loco facta, præ animalibus brutis judicare & æstimare per rationem valeat. Pueri quoq; irascuntur tamante usum rationis, quam post, nec ira ante rationem distinguitur specie ab eà, quæ rationem sequitur; Inde patet non semper iram rationem sequi, sed ejus ductum nonnunquam excutere. Appetitus itaq; sensitivus, quia in ipsius irascenti facultate ira reperitur; Quiq; à fervore sanguinis circa cor maxime afficitur, subiectum iræ constituere videtur. *Poeta de Ulysse varia noctu secum versante & prociis jam jam interitum meditante:*

Πολλὰ δὲ μερμήριζε καὶ Φρένα καὶ καὶ θυμὸν,
ὅτε μεταίχθας θάνατον πύξαιεν ἐνάσῃ
ἢ τ' ἰὼ μνηστῆρων ὑπερφιάλοισι μιγῆναι
ὑστῆται καὶ πόμοιτα, κραδίη δὲ οἱ ἐνδον ὑλάκτι
*Multa autem cogitabat mente & in animo,
An irruens mortem constaret cuiq;*

11

An sineret cum prociis superbis coire

Extremo & ultimo, cor autem eius latrabat.

Alius in eandem sententiam; Tumida ex ira tum corda
residunt.

IX. Sed hanc nostram sententiam variè impugnant, dum alij iram in naribus habitare opinantur; alij in felle, alij in auribus iræ sedem esse existimant; Sunt alij qui toti pectori iræ domicilium attribuunt; Deniq; quidam etiam stomacho: Hinc stomachari pro irasci dixere Veteres; Qui tamen in subjecto iræ longius à veri lapsi ratione videntur. Experientia docet irā multos extinguui, Ergo indicium est, iram, sedem vitæ cor occupare, non aliter uti ex eo, quod nimia intentio cerebrum lædat & insaniam promoveat, indicium sumimus, eam in cerebro residere. Imo quia cerebrum est domicilium rationis vel intellectus, quæ iræ sæpissimè adversatur. At repugnat ab eadem facultate, eodem tempore in eadem subjecti parte produci contraria. Nec Hepar, quia est domicilium Spirituum vitalium, in quò sanguis & operationes naturales fabricantur, quæ imperium & directionem non patiuntur, nec regi aut frænari à superiori facultate se permittant.

X. Iram deniq; insequitur corporis mutatio, illiusq; à consuetà sua dispositione dimotio. à concitatis enim spiritibus agitatoq; & fervescente sanguine, dum appetitus sua arma quasi ad se contrahit, sensus turbari, rationem iramq; valde intendi, ambabus elargimur manibus. Hanc tamen immutationem in solo corde subsistere, & non ad exteriores partes se effundere, experientia contrarium nos edocet. Quis enim non sentit, in ira se totum immutari, fervere, incallescere, & tubere, inscindi respirationem, & quæ hujus generis sunt aliæ mutationes, quæ in vultu & aliis corporis partibus apparere solent.

II. UL.

XI. Ut ut autem animus hominis turbatus, si tamen
ijs satisfactum, quæ in animo hominis iram excitarunt,
facile etiam isti perturbationi succurritur. Hoc autem
melius fieri nequit nisi si cupiditas, per quam supra ira
describatur, vigorem suum & ultimum complemen-
tum fuerit consecuta. Hinc inveniuntur qui omnis iræ
finem esse ultionem putant, quod tamen non placet *Scali-
gero*: Unde pro ultione reponit depulsionem. Est enim
omnis quidem ultio depulsio, sed non omnis depulsio est
ultio. Rationem censuræ suæ adfert is quem dixi: Quia
ultio est retributionis appetitus, aut ipsamet actio. At
non semper irascimur, ut ulciscamur, aut malam gratiam
reponamus veluti qui fato suo irascuntur, qui Parenti-
bus, qui liberis ut castigent, non ut reddant malum, sed ut
efficiant meliores. De ijs tantum ultionem sumere sta-
tuunt, ex præscripto rectæ rationis, quæ sentire ultio-
nem possunt, & inde dolorem percipere. Atqui irasci-
mur ijs etiam rebus, quæ ultionem nec sentire, nec dolo-
rem percipere possunt. At tamen quidquid sit, pro-
miscuè hic vocabula adhiberi posse, si sano sub intelli-
gantur sensu, non ibimus inficias.

XII. Ultioni modum præscribit Mansuetudo, ad
hujus Ergo fines, & intra æqui terminos si dirigatur ul-
tio, ut recta ratione sit suffulta, non est illicita; siquidem
turpe omnino est famam suam & existimationem negli-
gere. Et hoc jure defendens se Samson adversus Palæ-
stinus, insontem se testatur fore, si Palæstinus qui se ma-
lo affecerant, malo vicissim afficeret: Et post peractam ul-
tionem eadem se tuetur ratione; dicens se ipsis fecisse,
quod ipsi sibi fecissent priores. Et Jugurtha apud *Sallustium*
cum dixisset Adherbalem vitæ suæ esse infidiatum, addit
populum Romanum, neq; pro bono neq; pro recto factu-
rum, si à jure gentium se prohibuerit, id est, ab ultione.

B

13. Restat

XIII. Restat nunc, ut quomodo dividatur, videamus. Seneca varias iræ species recenset, quædam, ait, sunt iræ, quæ intra clamorem confidunt; quædam non minus pertinaces quam frequentes; quædam sævæ manu, verbis parciores; Quædam in verborum maledictorumq; amaritudinem effusæ; Quædam ultra querelas & averfationes non exeunt, quædam altæ gravesq; sunt, & introrsus versæ; Mille aliæ species mali multiplices Aristoteles iracundiam discernit in Excandescentiam Amarulentiam Amarulentiam, & Crudelitatem. Excandescentia est, qua quis ob leves causas facillè irascitur, & subito rursus placatur, Qualis in Alexandro M. fuit, qui Clytum amicum ab assentandi studio alienum, arrepto satellitis telo in convivio trucidavit: Statim verò cum deferbuisset irâ ita facti ipsum pœnituit; ut manus ipse inferre sibi voluerit. Quidam ad hanc classem referunt Amantes, inter quos iræ levibus quidem de causis existere, sed non diu durare solent.:

Fabula quod jactant, injuria solvit amorem;
Namq; redardescit sic meus iste furor.

Canit *Poeta*. Amarulentia est qua quis tardè quidem irascitur, sed conceptam semel iram diu fovet & ultionem meditatur. Talis in Simeone & Levi fuit. Crudelitas est qua sævi homines intumescunt & non nisi vindicta extraordinaria placantur. Hæ sunt tres illæ species iræ à Philosopho relatæ; Quamvis qui iram sub alio considerandi modo exhibent, & alias species attribuere soleant.

XIV. Ne verò ira malum homini infestum fiat, quod corpori morbos accersat periculosos, remedia ipsi assignantur varia. Suadent enim quo quis eo facilius ab ira absteineat, ut iratus vultus sui deformitatem in speculo contemplaretur; Quippe cum faciem suam Phrenetico ferme similem videret, eo dedecore territus, imposte-
rum

rum sibi facile à temerariâ ira temperaturum. Deinde ut vel quantum fieri possit primum iræ irritamentum removeat protinus, adeo ut causa sublata nec affectus subsequi possit, vel animo spatium cogitandi det, qui partes dissipatas colligere prius possit; quàm ad ultionem ruere.

Nec fræna animo permitte calenti:

*Da spatium, tenuemq; moram: mala cuncta ministrat
Impetus.*

XV. Athenodorum Philosophũ tradunt cum aliquando ab Augusto Cæsare rogaretur, ut aliquod sibi monumentum relinqueret, respondisse: Si contigerit te irasci, nihil prius dixeris fecerisq; quam 24. literas recitaveris.

XVI. Præterea cogitandum esse, quod & ipse homo sit, adeoq; humani à se nihil alienum esse, præsertim, quod ipse non modo sine prægnanti causa & alios contemptim habere, sed interdum & nonnulla contemptu digna committere queat, ob quæ, si deinde ab alijs supercilio reflexo despiciatur, injuria ipsi non inferatur. Hic semper ante oculos nobis posita habemus exempla magnorum virorum, qui cum laude iram represserunt, quibus historiæ refertæ. Pythagorei si quando per iram alium contemnerent, aut quocunq; modo injuriâ afficerent, ante solis occubitum dextris mutuo inter se junctis præviâ salutatione, gratiam redintegrabant. Charillus Rex tam benè ab irâ sibi temperare sciebat, ut aliquando servo adversus ipsum indignius gerente; per Castores, diceret, occiderem te, nisi irascerer. Ita Aristoteles, ut *Laërtius* de eo refert, cum aliquando à loquaci quodam & maledico, multis probris proscinderetur tandem ad interrogationem istius, numquid te satis obrudi? Respondit: Tibi animũ non adverti.

XVII. Præ alijs autem omnibus vitandam tradunt curiositatem nimiam, per quam in aliorum negotia, stu-

dia, colloquia, actiones & similia nimis anxie & præter convenientiam inquirimus, de qua Seneca: Non vis esse iracundus, ne sis curiosus. Ne itaq; nostra quæ nil refert, percunctemur; Musicæ potius suavi (cui *Horatius* tanta attribuit, ut ipsi & originem Reipublicæ & vitæ socialis acceptam referat) aures præbeamus, ut per eam turbati Spiritus tranquillentur & componantur, uti legimus quod Saulis irati animus per eam compositus & mitigatus. Deniq; qui ad iram proclivis, caveat sibi ab omnibus quæ vel animum exasperare, vel sanguinem accendere vel rationem turbare possunt.

XVIII. Cum autem irascendum, probe attendendum, ne extra spheram decentis iræ exorbitemus, Adeoq; cynosuram Mansuetudinis in hoc sequamur, quæ iram moderari docet. Non enim permittit ea irasci ob causas quasvis, sæpe enim res cum tantâ vilitate conjunctæ, ut obeas nos ne commoveri quidem permittere debeamus. sed ob justas & graves, quæ concernunt vindicationem honoris & cultus divini. Ita enim est: Religio equidem in abstracto considerata, prout res incorporalis est defendi nequit, optimè tamen in concreto, si Magistratus subditorum hanc vel illam Religionem profitentium defensionem justam in se recipiat, quod adeo verum, ut interdum utilitati Reipubl. fermè aliter benè non possit consuli, & Religio ipsa id ipsum exigere videatur. Talis erat ira Mosis duas illas Tabulas confringentis. Eliæ adversus sacerdotes Baaliticos. Davidis in Ammonitas, qui contra jus Gentium Legatos ejus violaverant.

XIX. Deinde si Patriæ libertatem & jura infringi cernimus, Parentes violari, conjugem liberosq; injuriâ affici, deniq; si famam & existimationem nostram ab improbis lædi. Tum enim obtinet, quod de Zenone Eleate refert Laërtius. Hic enim maledictis insectatus indignari solitus

solitus fuit, causantibus verò quibusdam, respondit, si maledicta æquo animo admitterem, ne laudes quidem sentirem. Injuriam autem Existimationi nostræ factam justo modo vindicare debemus, per eum, qui propterea constitutus, ut rixas sua jurisdictione compeecat & dirimat, ideoq; & tutela juris publici in medio cuilibet posita.

XX. Ulterius videamus quibus irascamur. Non autem indifferenter omnibus, sed iis modo, qui ex dolosa pro-hæresi injuriam nobis inferre laborant. Itaq; quis non excusatum haberet eum, qui aliquid vel ex incuriâ, vel non injuria admittat, quod in contemptum vergere possit, aut qui per imprudentiam peccat, quippe cui ipsa sententia Legis ignoscit: Ita Cato in balneo imprudenter licet nimis rusticè ab altero percussus nesciebat fer percussum esse. Sic Croesus ignovit Adrasto Phrygi, qui Filium ejus Atyn invenatione telo, quod in Aprum incautè direxerat, occidit. Non iis qui per ignorantiam quæ subsequenter habet dolorem, committunt. Nec furiosis aut mente captis, non etiam brutis, aut rebus inanimatis. Quo insanix morbo laborabat Xerxes, qui iratus & mari. Stigmata atq; verbera ingessit. Et Cyrus, Babylonem oppugnaturus cum Gynden amnem vado transire tentaret, ac unus ex equis illis regium currum trahere solentibus, submergeretur, adeo indignatus est, ut jurarit, se illum amnem adeo exhausturum, ut vel mulierculæ permeabilis fieret. Non etiam amicis & benè de nobis meritis, neq; deniq; veniam precantibus; Quò nomine malè audit Cariolanus, quod missi ad eum deprecandum legati nihil profecerint, missi deniq; sacerdotes cum infulis, æque sine effectu redierunt. Sed iis qui omni probitati & virtuti nuncium remisserrunt, & nuncupatis votis impietati & sceleribus nomen dederunt, jure irascendum.

XXI. Præterea modus habendus, verissimum enim,

Est modus in rebus sunt certi deniq; fines.

Quos ultra citrag, nequit consistere rectum.

Qui hoc efflagitare videtur, ut præprimis honestatis respectus ne seponatur, quod aliàs fieri solet, si nimium vel perturbemur, vel commoveamur; Ne quòq; in primo iræ fervore & impetu omnia agamus sed quod supra innuimus, animo turbato spatium indulgeamus, quo meliores cogitationes capeßere queat. Unde & *Plato* monuit ne quid in primo iræ æstu quis faceret, cujus postea ipsum poenitere posset; Imo cum ipse in servum aliquando irrueret, retracta manu, vapulares, dixit, nisi iratus essem. Præterea modus exigit ne ira magnitudinem injuriæ commissæ excedat, sed ad iram commotus nimium & parum observet, ut extra mediocritatis limites non evagetur.

XXII. Deniq; ponderabit, ut commodo tempore, cū maximè decet irascatur. Iraq; ira exulabit à seriis consultationibus. Mens enim in ira nihil rectè quicquam consulit. Item ab honestis congressibus & conviviis in quibus intenta amicitia in odium mutaretur. Convivia enim non, modo ad Corpus sustentandum, sed animum magnam in partem spectant. Unde in publicis locis veteres epulabantur, qui mutuam suam benevolentiam publicè testarentur.

XXIII. Hisce de Ira admonitionibus vel justis aliorū judiciis recensitis, plura non addimus, modo cum hoc *Scaligeri* exercitationi huic imponimus colophonem;

Irascitur & sapiens & fortis & excors,

Et stultus & insanus & imbellis & audax

Quis conveniens tot pedibus calcens hic est?

Τεαγήματα.

I. Diximus in superioribus, quod ira sit affectus vehemens, per quem animus hominis nonnunquam non leviter moveatur, dubitare quis posset, An & in

DEUM

DEUM caderet? Quamvis verò dantur qui id pertinaciter negant: Attamen affirmativam tuendam suscipiemus; Tum quod DEUS sæpius irascitur, tum quod ira DEI de Cælo adversus omnem impietatem revelari, à Paulo dicatur. Ostendit quoque ipsum exemplum Christi, qui ementes & vendentes eiciebat è Templo. Denique hoc præsupponimus, Quod ea quæ à Creaturis transferuntur ad Creatorem, ab omni imperfectione prius sint liberanda, si alias modo quicquam imperfectionis in iis repertum.

II. Querimus ulterius An affectus in se & natura sua spectati mali sint? Quod negamus; si quidem ab ipsa DEI Lege præcipiuntur, Denique nature instrumenta sunt, quibus ceu certissimis propugnaculis ratio ad magna bona obtinenda, & declinanda mala utitur. Præterea ipsa socialis vita, quæ hoc exigere videtur, ut alteri interdum iuste irascamur, dignè aliquem amemus, aliorum misereamur, speremus, letemur, tristemur, qui actus si ex vitioso principio oriantur, aut per se mali forent, nunquam ad mediocritatem redigi possent. Denique, ut ex superiori constat non modo ira, sed & misericordia, sed & odium, DEO tribuuntur, ergo prava non sunt. Proinde liceat nobis verba Augustini nostra facere: Utrum animus irascatur nec utrum sit tristis, sed unde sit tristis, nec utrum timeat, sed quid timeat. Irasci enim peccanti, ut corrigatur, contristari afflicto ut liberetur, periclitanti timere ne pereat, nescio utrum quisquam sana ratione reprehendat.

III. Disquirere solent, Utrum is qui se verum dicere putat, mentiri queat? Notum est, veritatem consistere in congruentia τῶν πραγμάτων rerum τῶν νοημάτων conceptuum, ῥημάτων verborum & γραμμάτων literarum. Prout enim res est, ita debet concipi, prout sunt concepta, ita sermone debet exprimi, prout sermone fuit expressa, ita debet scribi. Quæ si invicem jungantur, facile veritatis discrimen nobis, exhibere poterunt. Congruentia quippe πραγμάτων & νοημάτων ponit Veritatem, quam solent denominare Metaphysicam. πραγμάτων verò & ῥημάτων congruentia, constituit Logicam. Denique νοημάτων καὶ ῥημάτων convenientia, pròducit veritatem Ethicam, cui mendacium opponitur. Quæ distinctio ad positam questionem ministrabit Responsonem. Quippe cum & falsum quis dicere possit, etiamsi verba ejus cum re consentiant; Quoniam non tam ad rem respicimus, quam animum seu sensum pronunciantis.

IV. An Homo naturà sit animal sociale? In diversum abeunt sententiæ, quidam dicunt homines convenisse, qui se adversus Cæli injurias munirent, nonnulli, dum ignem conspicerent, ipsiusque calorem sentirent, alij beneficio artis Musicae; quidam asserunt oppida ædificata ab artem-conquinariam, quidam ob timorem belluarum, quidam quod egestate compulsi primum societatem inierint; Hoc tamen certum homines temerè & fortuito in societatem non confluisse, sed ipsius nature ductu id fecisse. Videtur enim appetitus ille homini inditus, per quem ad societatem & conversationem quasi trahitur, qui frustrari non potest. Et quod si appetitus ille frustraneus quæso quid Sermo homini

pro-

prodesset, dum bruta per eum ipsius sensa non intelligere, multo minus cum eo verba miscere possent.

V. An in Aristocratiâ detur Majestas Personalis? sunt qui cum Bodino sentiant, Majestatem in indivisibili consistere. E quo consecrarium nec Majestatem in Aristocratiâ inter plures dividi posse. Verùm quo sensu hoc Bodini axioma capiendum, ipsa forte placida suppeditabit collatio; Interim cur Aristocratiæ summam hanc denegent potestatem, certe non video, si quidem & ipsa non modo ratione status, sed & administrationis, quæ à Majestate personali spectatur; Verùm & in ea, ut in Monarchia, duplex subjectum, cujus speciebus diversis alia atq; alia potestas assignatur, deprehenditur.

VI. An Legati rebellium jure Legatorum gaudeant? Quod Legati jure Gentium sancti sint & inviolabiles, unicum testari potest apud Ciceronem Haruspicum responsum; Legatorum jus divino humanoq; vallatum presidio, cujus tam sanctum & venerabile nomen esse debet, ut non modo inter sociorum jura, sed & hostium tela incolume versetur. Omnes tamen indifferentur Legatos admitti gentium jus non videtur præcipere, quamvis ut Generosus Grotius innuit, eos sine causa rejici vetet. Causam autem sufficientem ministrat defectio subditorum, seu rebellio. Quia enim rebelles latronibus ac Prædonibus similes, qui Civitatem non faciunt, nec jus civitatis nancisci poterunt, dum præprimis adversus eum ad quem Legatos mittunt, graviter deliquerunt, delinquendo autem nemo pretiosior fieri, nec ullus quicquam ex dolo suo lucrari debeat.

SOLI DEO GLORIA.

Ad Dn. THEURINGIUM.

Eusebii Sophiæq; tuos sacrare labores
Pergas, futurus carus hoc ipso An-
nulus.

In præfens, Docto cum Præsidente, Pul-
pita scandes,
Et quid sit IRA, ex Ethicis edisseres.
Boni ominis ergo f.

Hermannus Schuckman / Theol. D. & Prof.

Ingenij fructus profert feliciter ille
Flos juvenum TEURING. Floreat, opto, diu!

Testan. benevol L. M. Q. f.

Casparus Mauritius, SS. Theol. D. P. P. & Eccles.

Ad Pereximium & Præstant. Dn. TEURINGUM
Amicum optatissimum.

Quid sit mortali primum monstrare laboras:
Hoc primum faustum sit tibi, sit Patriæ.

M. Henricus Vulpus.

DEUM caderet? Quamvis verò dantur qui id pertinaciter nega-
vam tuendam suscipiunt; Tum quod DEUS sapiens irascitur
adversus omnem impietatem revelari, à Paulo dicatur. Ostem-
plum Christi, qui ementes & vendentes eiciebat è Templo.
mus, Quod ea quæ à Creaturis transferuntur ad Creatorem, ab
sint liberanda, si alias modo quicquam imperfectionis in eis reper-

II. Querimus ulterius An affectus in se & natura sua spectan-
mus; si quidem ab ipsa DEI Lege præcipiuntur, Denique nature in-
cecu certissimis propugnaculis ratio ad magna bona obtinenda, C-
tùr. Præterea ipsa socialis vita, quæ hoc exigere videtur, ut alter
mur, dignè aliquem amemus, aliorum misereamur, speremus, l-
actus si ex vitioso principio orirentur, aut per se mali forent, nu-
tem redigi possent. Denique, ut ex superiori constat non modo ira,
& odium, DEO tribuuntur, ergò prava non sunt. Proinde liceat
nostra facere: Utrum animus irascatur nec utrum sit tristis, sed ut
timeat, sed quid timeat. Irasci enim peccanti, ut corrigatur, co-
retur, periclitanti timere ne pereat, nescio utrum quisquam sai-

III. Disquirere solent, Utrum is qui se verum dicere putat,
est, veritatem consistere in congruentia τῶν πραγμάτων r
conceptuum, ῥημάτων verborum & χαραμάτων literarum.
debet concipi, prout fuit concepta, ita sermone debet exprim
pressa, ita debet scribi. Quæ si invicem conjungantur, facile ve
exhibere poterunt. Congruentia quippe πραγμάτων & νοη
quam solent denominare Metaphysicam. πραγμάτων verò
entia, constituit Logicam. Denique νοημάτων καὶ ῥημάτων cony
tatem Ethicam, cui mendacium opponitur Quæ distinctio ad p
nistrabit Responsonem. Quippe cum & falsum quis dicere possit,
re consentiant; Quoniam non tam ad rem respicimus, quam a
nunciantis.

IV. An Homo naturà sit animal sociale? In diversum abeun-
cunt homines convenisse, qui se adversus Cæli injurias munire
conspicerent, ipsiusq; calorem sentirent, alij beneficio artis Musica
pida ædificata ab artem conquinariam, quidam ob timorem be-
egestate compulsi primum societatem inierint; Hoc tamen cert
fortuito in societatem non confluisse, sed ipsius nature ductu id f
petitus ille homini inditus, per quem ad societatem & conversa
qui frustrari non potest. Et quod si appetitus ille frustraneus, qu

firmati-
te Cælo
exem-
pponi-
ne prius

d nega-
quibus
ala uti-
irascatur,
ur, qui
ocrita-
lia, sed
gultian
ut libe-
bendat.

Notum
uātaw
est, ita
fuit ex-
n nobis,
itatem,
gruen-
it veri-
em mi-
jus cum
m pro-

lam di-
ignem
unt op-
m quod
perere &
nim ap-
abitur,
homini
pro-

